

Vägval i skogen

Skogen har blivit tristare. Kanske har det bidragit till den inflammerade skogsdebatten. Men det finns vägar framåt. Kunde omloppstiderna förlängas i stället för att stadigt kortas skulle det betyda mycket. Och att ta ut en större andel virke genom gallring än slutavverkning kunde bidra.

Så kan man härdraget sammanfatta skogsavdelningens överläggningsämne den 12 oktober. Det var dagen då en grupp ledd av Carl Henrik Palmér skulle redovisa sina tankar efter ett års arbete under rubriken Vägval i skogen. Och han medgav i sin inledning att det kändes som lite av en examensdag.

– Ska vi bli godkända eller få smita ut bakvägen?

Att döma av reaktionerna blev betyget väl godkänt. Flera talare under mötet tyckte det var utmärkt att frågan lyftes, och rapporten fick komplimanger för bra idéer och förslag.

Det var vid förra höstens möte som skogsavdelningen beslutade om en arbetsgrupp som skulle försöka vägar till en trivsammare skog. En utgångspunkt var just att dagens produktionsskog inte är så trevlig och att det bidragit till tonläget i skogsdebatten. En förhoppning har varit att skogar som upplevs som trivsammare att vistas i ska kunna bidra till en ökad förståelse för att skogen brukas.

I gruppen har utöver Carl Henrik Palmér ingått Bengt Ek, Henrik Ekman, Pelle Gemmel, Lars-Erik Liljelund, Caroline Rothpfeffer, Monika Stridsman och Peter Sylwan. Gruppen har ordnat seminarier, där bland andra DN:s Lisa Röstlund berättat om sina granskningar, Peter Fredman om sin forskning kring hur svenskarna utnyttjar skogen och David Thurffjell om vårt andliga förhållande till skogen.

En utgångspunkt för arbetet var alltså att människor upplever dagens skogar som otrivsamma. Särskilt illa tycker man om hyggen.

Resultatet av arbetet redovisas i *Vägval i skogen – 39 idéer som (kanske) kan minska polariseringen kring den brukade skogen*.

– Vi har ägnat oss åt den brukade skogen och inte gett oss in på naturskydd eller forskning, betonade Carl Henrik Palmér.

En av slutsatserna är att en fruktbar debatt om den brukade skogen måste utgå från den skog vi har, vilket i södra delarna av Sverige innebär en stor andel likåldriga och unga granbestånd. Där är det svårt att åstadkomma en varierad skog med träd av olika slag och ålder.

Överhuvudtaget är tidsbegreppet centralt. Och en lång tidshorisont nödvändig. Hygget blir snart ungskog som avverkas när den blivit mogen. Frågan om när den tidpunkten infaller visade sig under arbetets gång vara av central betydelse.

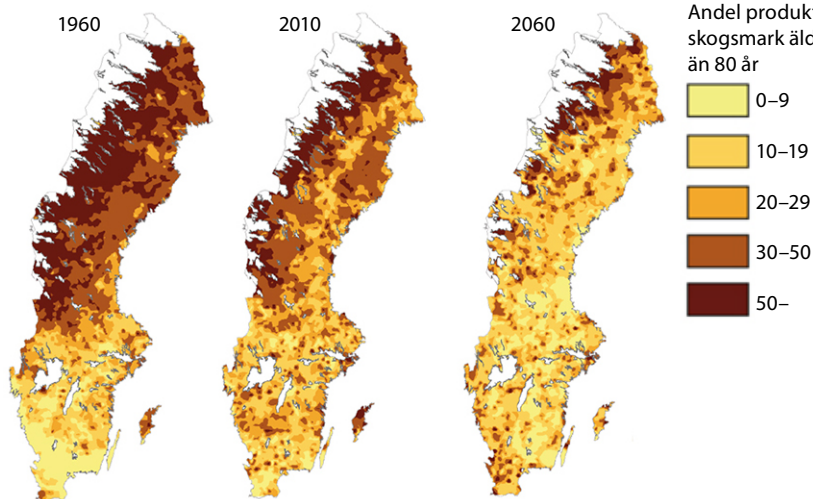
Studier visar att människor överlag uppfattar en äldre skog som trevligare att vistas i än en ungskog. Hyggen tycker man särskilt illa om. Ifall skogarna knappt hinner nå trivselåldern förrän de slutavverkas blir resultatet ofrånkomligen färre skogar som människor uppskattar.

Rapporten *Vägval i skogen* utmynnar i 39 idéer som kanske kan bära till målet, somliga realistiska, andra ”wild & crazy” med Carl Henrik Palmérs ord. Längre omloppstider är en av idéerna.

Fyra särskilt inbjudna talare och ledamöter gav sina synpunkter på rapporten.

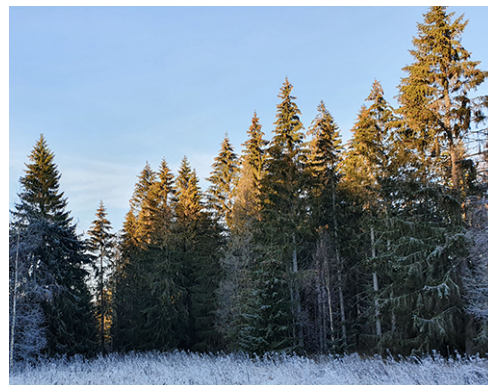
Trevlig skog, öppen och lättgången, där man kan göra olika saker. Så vill människor över hela världen ha sin skog, enligt Sverker Johansson. Foto Henrik Ekman.

Andel produktiv skogsmark äldre än 80 år

Utvecklingen av skog över 80 år från 1960 till 2060 enligt data från SKA15. Skogens medelålder har beräknats utan hänsyn till överståndare (kvarlämnade naturvårdsträd). SLU Riksskogstaxeringen. Ur Sverker Johanssons presentation.

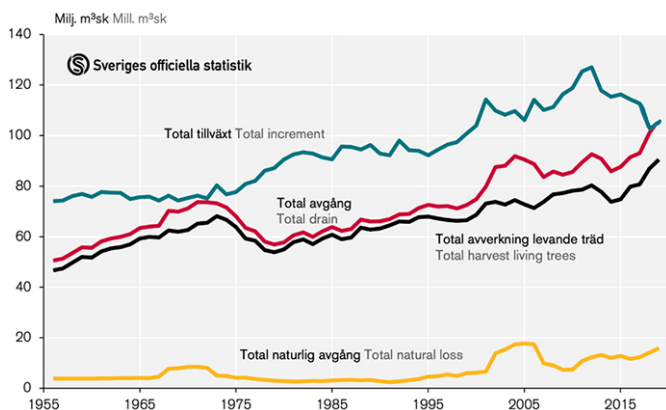
Sverker Johansson, jägmästare, frilansjournalist, skogsdebattör och filmare, höll med om premissen att folk gillar lite äldre skog.

– Över hela världen har man visat samma önskemål. Det ska vara stora träd, högt i tak. Öppet och lättgånget. Gärna olika rum.

Han lyfte med hjälp av Sverigekartor över skogens ålder 1960, 2010 och 2060, baserade på SKA15, fram att skogens medelålder stadigt sjunkit.

– Omloppstiderna sjunker nu med ett år per år. Det går ganska fort.

Han visade en graf där kurvorna för skogens tillväxt, utanför formellt skyddade områden, och avverkning plus stormskador m m nu slår ihop.

Total årlig tillväxt (inklusive tillväxt för avverkade träd), total årlig avgång, total årlig avverkning av levande träd och total årlig naturlig avgång. Riksskogstaxeringen 1956–2019. Ur Sverker Johanssons presentation.

– Vi har berömt oss av utvecklingen i svenskt skogsbruk. Vi har dubblerat skogstillgångarna i Sverige på 100 år. Samtidigt har vi tagit ut sex miljarder m³ som vi byggt upp en hel skogsindustri av. Det är ju fantastiskt. Men gapet är väldigt litet idag mellan vad som tas ut och vad som är möjligt.

– Vad betyder det för skogens skönhet?

Tidigare statsepizootolog och professor em. Marianne Elvander var inbjuden för att agera som ett slags allmänhetens ombudsman och betonade sin okunskap i skogliga

frågor. Men hon tyckte att rapporten uttrycker vad även en skogsamatör känner.

Hon bekräftade även Carl Henrik Palmérs uttryck att skog är tid.

– Jag har insett att skogen inte är beständig. Tidigare har jag i mitt barnasinne tänkt att en skog är väl en skog är väl en skog och den bara står där. Det gör den ju inte.

Hon saknade skrivningar om pengarnas betydelse, och citerade som västerbottning Sara Lidman: ”Det är penningen som gör skogen.”

Professorn i turistvetenskap Peter Fredman, som var med på länk från Mittuniversitetet, talade om hur människors upplevelse av att vistas i skogen kan ändra attityder och värderingar.

– Det leder oss ofrånkomligen bort från de traditionella skogsvetenskaperna, in mot ämnen som miljöpsykologi och andra former av beteendevetenskap. Jag tror nyckeln till framgång ligger i att förstå de här perspektiven på skogen bättre.

Peter Fredman uppskattar rapportens förslag att skogsägaren ska tänka mera som en landskapsarkitekt.

– Det här ligger det väldigt mycket i, och här skulle vi behöva fördjupa oss tydligare.

Han var själv delaktig i en rapport från Skogsstyrelsen i våras, som handlar om mätbara indikatorer för rekreativvärden i skog.

En viktig sak är var skogen ligger i förhållande till var människor bor, något som betonades gång på gång under eftermiddagen. De tätortsnära skogarna är redan idag ofta i just de åldrar som människor uppfattar som trevliga och här skulle mycket mer kunna göras, kanske med statligt stöd till kommunerna.

I rapporten används begreppet strövskog vilket blivit lite föråldrat, påpekade Peter Fredman.

– Vi kanske inte strövar idag utan gör olika saker. Det går utan problem att räkna upp 40–50 olika aktiviteter som människor utövar i skogen.

I det avslutande panelsamtalet fick de tre talarna sällskap av jägmästaren och skogsägaren Per Olsson och Maria Norrfalk som varit generaldirektör på Skogsstyrelsen och landshövding. Moderator var Henrik Ekman.

Maria Norrfalk sade att läsningen av rapporten fört henne tillbaka till 1995, då hon var nytillträdd generaldirektör med uppdraget att genomföra den nya skogspolitiken som just klubbats.

– Då växte skogen 100 miljoner m³ om året, och man avverkade 75 av dem. Idag växer det 110, men vi avverkar rubbet. Omloppstiderna har sjunkit successivt under den här tiden. Hygge ligger invid hygge. Det kvittar hur många staplar och diagram man läser, det handlar väldigt mycket om känslan av skogen. Jag är själv ute ganska mycket i Dalarna och Uppland, och det är väldigt mycket hyggen. Och jag tror att grunden till polariseringen kan nog läsas hygge. Det är bara så.

Henrik Ekman: Har rapporten några förslag som tacklar det?

Maria Norrfalk: Omloppstiderna tror jag är ett viktigt förslag. Sedan det här att vara som en landskapsarkitekt. Det är faktiskt många som är det, inte minst bland de privata. Tänka in det estetiska, det vackra.

Per Olsson tyckte inte att idéerna i rapporten var så wild & crazy som han väntat sig.

– Ni kunde ha gått längre i en del avseenden. Mycket handlar om att putsa på det skogsbruk vi ser bedrivs.

Å andra sidan är förslagen genomförbara, tyckte han. Till exempel att förlänga omloppstiderna.

– Vill vi avverka det som växer kan vi göra det på olika sätt. Vi kan slutavverka eller vi kan gallra. Jag vill påstå att det är fullt möjligt att höja omloppstiderna genom att öka gallringen. Då får vi ut lika mycket virke och något förlängda omloppstider. Det kommer inte att vara någon ekonomisk katastrof, förutsatt att man inte rör sig i mycket gammal granskog i Götaland.

Att längre omloppstider innebär ökad risk för skador framhöll flera talare, men samtidigt var det få som var emot tanken.

Sverker Johansson pekade på den glödheta marknaden.

– Vem kommer att höja omloppstiderna nu när det är krig om pinnarna? Ska vi höja omloppstiderna kommer vi att dra bort en massa virke från marknaden.

Per Olsson hävdade ändå att det går att ta ut lika mycket virke med en större andel gallringar.

Torbjörn Fagerström i publiken gav exempel på att det kan vara svårt för en skogsägare att gå nya vägar. Han ville få sex hektar barkborreskadad gran nedtagen på ett sätt som skonade tallarna och marken.

– Jag sa till bolaget: ”Jag är beredd att ta merkostnaden för att den talltimmerställning som kommer att stå kvar ska vara vacker och strövbar. Plocka ut groten, låt bli att köra sönder, använd små maskiner, motormanuellt om ni vill. Kör ut med häst! Jag tar all kostnad som detta medför, för att få kvar en vacker timmerställning att lämna till mina barn. Men det gick inte!”

Hans slutsats är att branschen präglas av en rigiditet.

Jonas Jacobsson som varit på industribesök i Umeå bidrog med lite hopp.

– Jag var uppe i Umeå nyligen och såg att det finns massor av oerhört lovande teknikutveckling på gång. Maskiner som är mycket mer skonsamma och intelligenta. Huvudvägen framåt är att kunna gallra mer skadefritt i äldre skog.

Per Olsson höll med:

– Det Jonas tar upp är vägen framåt. Kan man gallra skonsamt och till låg kostnad, då kommer gallringen att öka. Och då kan slutavverkningen minska.

Och så lade han till, apropå incitament:

– Det bästa managementknep som finns är beröm. Om man får en klapp på axeln för att man har en fin och välkött skog, och får credit för det av sina grannar och kamrater, då växer man och vill göra ännu mera fin skog. Så funkar vi människor.

Henrik Ekman

Kalhyggen är det vi minst av allt vill se. Foto: Ylva Nordin.